

L'esperit de Planes

Editorial del número de setembre de 2016 de "El Pou de la Gallina".

L'assassinat, ara fa vuitanta anys, del manresà Josep Maria Planes a la carretera de la Rabassada, prop de Barcelona, podria esdevenir estrictament un fet històric relacionat amb el clima prebèl·lic que va precedir la Guerra Civil. Però el fet que es tractés d'un periodista jove i punyent i que els seus assassins fossin propers a la FAI ?els, sobre el paper, defensors de la revolució? atorga al cas una dimensió que es projecta fins al dia d'avui. Els textos de Planes, apareguts especialment a la premsa, són diversos i no gaire extensos, ja que la seva trajectòria vital va ser curta però intensa. Era un periodista tot terreny i valent, molt d'acord amb els temps de joventut que li van tocar viure i l'anhel d'un model polític republicà que consolidés la democràcia i, en especial, vencés els extremismes: tant per una banda com per l'altra. La monarquia i l'exèrcit insistien a restablir l'ordre levantamiento rere levantamiento, amb la complicitat, a Catalunya, de la burgesia més reaccionària, amenaçada per un moviment obrer anarquitzat massa sanguinari i irracional per combatre el capital en un escenari pacificat. La violència era sempre la resposta ?a tots dos costats? i Planes va ser víctima de la denúncia de la barbàrie tant a la premsa generalista com en la satírica. Va ser un exercici de periodisme crític i d'anàlisi en el si d'una societat de democràcia incipient i qüestionada, i amb llibertats com la d'expressió massa tendres i desafiants en un sistema on, majoritàriament, capçaleres i emissores tenien tendències ideològiques molt marcades.

El cop d'estat de Franco, el levantamiento que finalment va aconseguir enderrocar la República, no només va encetar el període de la dictadura feixista, sinó que va instal·lar les purgues, la censura, la propaganda i l'obscurantisme en els mitjans de comunicació. La Llei de Premsa de Fraga va destensar un pèl la censura i el restabliment democràtic va obrir un nou període en què es va combinar la voluntat de destapar escàndols i fer periodisme d'investigació amb la multiplicació de capçaleres i revistes per fer-ho. Però en els mitjans de comunicació predominants, fins i tot en democràcia, també hi ha massa prebendes, trampes i poders ocults, que anorreen voluntats tan justificables com les que va voler denunciar Josep Maria Planes. El pare del reporterisme modern, Ryszard Kapuscinski, va dir que "quan es va descobrir que la informació era un negoci, la veritat va deixar de ser important". L'afirmació no pot ser més clara: a la premsa, la independència té un preu. Actualment, com a mínim a l'estat espanyol, és difícil que es relati la veritat pagant-ho amb la pròpia vida. Però casos en clau moderna com el de Planes continuen vigents si es narren conflictes o es destapen escàndols en països on la llibertat d'expressió es considera una amenaça. No cal dir, a més, que l'ombra franquista és allargada i els silencis del període franquista continuen sent un caldo de cultiu que genera tensions que no es resolen. La premsa satírica de principis de segle com "El Be Negre" ?fundada pel mateix Planes--, "La Campana de Gràcia", "L'Esquella de la Torratxa", entre altres, anys després van tenir dignes successores com "El Jueves", publicació de la qual, en ple segle XXI, es va embargar un número. Podríem omplir moltes pàgines parlant del futur dels mitjans, les travetes del món globalitzat i l'esquerda que hi ha creat internet. Ara bé, si ens cenyim a la llibertat d'expressió i premsa recollides entre els drets fonamentals, allò òptim és que prevalgui, tant com sigui possible, l'esperit de Planes.